

Per què el terme *quiròfan* no és correcte?

per Xavier Rull

Vet aquí una de les preguntes que convé contestar amb més promptitud, atès que pot passar –i, de fet, passa– que algun tècnic lingüístic desconegui el motiu pel qual s'ha rebutjat *quiròfan*. El tècnic sol aplicar cegament el que diu el diccionari: si *quiròfan* no hi és, doncs no pot aparèixer en el text. Aquesta actitud, però, creiem que és inadequada, perquè no es pot tancar la porta a tot el que no reculli el diccionari. Per tant, cal saber els motius d'acceptació o exclusió d'una paraula.

Els motius pels quals les obres normatives han bandejat aquesta forma són bàsicament dos. El primer és que *quiròfan*, que és un compost culte, no descriu clarament l'activitat a què fa referència i, en aquest sentit, és un error. La composició culta, precisament, té la característica de ser una descripció nítida del concepte al qual es fa referència, unívoca i precisa (d'aquí ve que les disciplines tècniques la prefereixin com a recurs de formació de paraules). Així, *cefalàlgia* vol dir 'mal de cap' [*cefal(o)* 'cap' + *alg(o)* 'dolor'] o *vermífug* vol dir 'que fa fugir els cucs' [*verm(i)* 'cuc, verm' + *fug(o)* 'que fa fugir']. Si llevem a la composició culta aquest atribut, esdevé del tot inservible.

El segon motiu és que en l'àmbit internacional no hi ha cap llengua de cultura, llevat de l'espanyol, que tingui un terme format d'aquesta manera. En aquest sentit, totes les llengües que tenim a la vora han optat per solucions sintagmàtiques:

- anglès *operating room* [americà]; *operating theatre* [britànic]
- francès *salle d'opération*
- italià *sala operatoria*
- alemany *Operationssaal*

Com se sap, en l'establiment de la terminologia tècnica és molt important de crear els neologismes amb les formes més internacionals possibles.

I, enmig d'aquesta coincidència interlingüística, l'espanyol usa *quiròfano*. Per què aquesta particularitat de l'espanyol? D'entrada, s'ha de saber que la *sala d'opera-*

cions, antigament (i, avui, a les facultats de medicina), estava rodejada d'uns habitacles, en forma d'amfiteatre, perquè es pogués veure què s'hi feia. Així, els estudiants de medicina podien observar una operació i aprendre'n. Aquest és el motiu pel qual l'anglès té *operating theatre*.

Amb el mot *quiròfano* s'ha pretès introduir el sentit de 'mostra de l'activitat'; però, en realitat, el que s'ha aconseguit és una incorrecció: els formants que el componen són *quir(o)* 'mà' (provinent de *ceiró*) i *-fan(o)* 'evidència' (provinent de *fanó*, que podríem traduir per 'manifest, clar, lluminós, evident'); així, doncs, *quiròfano* només vol dir 'evidència de les mans'.

Què ha portat l'espanyol a crear un terme confusoriari i erroni? El desllorigador està en el fet que *quir(o)* és un truncament del compost previ *quirurg(o)* 'treball fet amb la mà'. La composició *quir(o)* 'mà' + *erg(o)* 'treball' és, de fet, la base de *cirurgia*. A partir, doncs, de *cirurgia*, s'ha compost *quiròfan*, on *fan(o)* aporta el sentit de 'mostra' de les operacions quirúrgiques que s'hi duen a terme. La solució, com es veu, no es pot considerar ben formada des de cap punt de vista. Si volguéssim crear un únic terme (un compost culte) per a designar aquest concepte, n'hauríem hagut de dir *quirurgòfan* 'lloc on es mostra el treball de les mans'.

Aquest és el motiu pel qual en català no es pot usar el terme *quiròfan* (posats a fer, estaria bé que l'espanyol corregís i canviés a *quirurgòfano*, ni que fos per respecte a la cultura clàssica). No és perquè sigui un manlleu de l'espanyol: aquest sol fet no vol dir res. El problema de *quiròfan* és que no té correspondència internacional i presenta problemàtica semàntica des del punt de vista dels llenguatges d'especialitat perquè no descriu clarament allò que vol dir.

En canvi, la proposta *sala d'operacions*, a més de ser de caràcter internacional, té l'avantatge de ser coherent amb el sistema de designació de les dependències d'un centre sanitari:

- *sala d'aïllament* 'cambra d'un hospital destinada a l'aïllament de malalts'
- *sala de cura intensiva* 'unitat de cura intensiva'
- *sala d'hospital* 'sala on hi ha els llits dels malalts'
- *sala de nadons*
- *sala de recuperació*
- *sala de parts*

Ja es veu, doncs, que *quiròfan* és una forma que s'ha de bandejar: no hi ha cap argument que en justifiqui el manteniment, ni pragmàtic ni semàntic.♦

